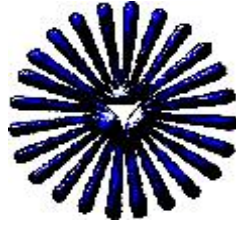

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه زبانشناسی همگانی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبانشناسی همگانی

بررسی تطبیقی بافتار متون در ادبیات تاریخی و داستانی جلال آل احمد

(خسی در میقات و مدیر مدرسه)

استاد راهنما:

دکتر فرزانه سجودی

استاد مشاور:

دکتر بهمن زندی

نگارش:

روح اله فعال پاکدهی

آبان ۱۳۸۹

تقدیم به:

پدر و مادرم

که چراغ راهم هستند

و

همسرم

که با درک بالای خود

همواره پشتیبانم می باشد.

تقدیر و تشکر:

از خداوند بزرگ سپاس گزارم که همیشه از او چیزی را خواستم که به اندازه ذهنم کوچک بود و او چیزی را به من عطا نمود که به اندازه کرمش بزرگ بود.

در تمام مراحل نگارش پایان نامه از الطاف بی دریغ بسیاری از اساتید بزرگوار گروه زبانشناسی بهره مند شده ام که وظیفه خود می دانم مراتب امتنان و قدردانی خود را از این عزیزان اعلام دارم.

و تقدیر و سپاس از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر فرزانه سجودی که مرا با اصول و اسلوب مطالعه و تحقیق آشنا نمودند و از آغاز تا انجام این رساله با راهنمایی های عالمانه و زحمات بی وقفه خود اینجانب را یاری نمودند. و همچنین کمال تشکر را از جناب آقای دکتر بهمن زندی که به عنوان استاد مشاور در تمام مراحل تدوین پایان نامه از راهنمایی های عالمانه ایشان بسیار بهره بردم دارم.

در پایان وظیفه خود می دانم تا از تمام اساتید ارجمند و بزرگواری که در طول دوره کارشناسی ارشد از علم و دانش آن ها بهره بسیار برده ام تشکر و قدردانی کنم. از آقایان دکتر کیوان زاهدی، دکتر سید مهدی سمائی، دکتر فرزین فهیم نیا و سرکار خانم دکتر روشن بی نهایت سپاس گزارم و سلامتی و موفقیت این اساتید بزرگوار را از ایزد منان خواهانم.

چکیده:

عنوان پژوهش حاضر بررسی تطبیقی بافتار متون در ادبیات تاریخی و داستانی جلال آل احمد (مدیر مدرسه و خسی در میقات) می باشد. در این پژوهش سعی نمودیم گره های انسجامی دستوری که شامل حذف، ارجاع، جایگزینی، پیوند و انسجام واژگانی و ویژگی های ساختاری متن که شامل ساختار موضوعی و ساختار اطلاع می باشد را در متون برگزیده دو کتاب مذکور به طور تطبیقی بررسی نماییم.

برای رد یا قبول فرضیه های پژوهش، از هر دو کتاب به طور تصادفی چند پاراگراف را انتخاب نمودیم و عوامل انسجامی و ساختاری بکار رفته در آن ها و همچنین نوع و تعدادشان بررسی و ثبت شد. بعد از استخراج تعداد و نوع عوامل انسجامی و نوع الگوی ساختار موضوعی و اطلاع بکار رفته در متن، نمودار های مربوط به هر کتاب به طور جداگانه و همچنین نمودار دو کتاب در کنار یکدیگر ترسیم شد. بر اساس این نمودار ها فرضیه های تحقیق رد یا قبول شد.

فرضیه اول این پژوهش، همه عوامل بافتار در متون فارسی کاربرد دارند، مورد تایید قرار نگرفت.

فرضیه دوم این پژوهش، ارجاع در متون داستانی بیشترین کاربرد را دارد، مورد تایید قرار گرفت.

فرضیه سوم این پژوهش، تفاوت در میزان کاربرد عوامل بافتار موجب تفاوت در سبک می شود، مورد تایید قرار گرفت.

فرضیه چهارم این پژوهش، بافتار متن مدیر مدرسه خسی در میقات تفاوت دارد، مورد تایید قرار گرفت.

این پژوهش مشتمل بر پنج فصل است: مقدمه و طرح تحقیق، ادبیات تحقیق، روش شناسی، تجزیه و تحلیل داده ها و نتیجه گیری.

فصل اول شامل بیان مسئله، اهمیت آن، اهداف، روش های تحقیق و سوالات تحقیق و فرضیه ها و محدودیت ها و کلید واژه های تحقیق است.

در فصل دوم عمدتاً دیدگاه های دانشمندان و زبان‌شناسانی نظیر هالیدی و حسن و پول و همچنین صاحب نظران ایرانی پیرامون بافتار متن و عوامل به وجود آورنده آن گرد آمده است.

در فصل سوم روشهای جمع آوری داده ها و تحلیل آنها، اصول کلی، الگوی تحلیلی انسجام و ویژگی های ساختاری متن و همچنین علائم اختصاری که در فصل چهارم به کار رفته اند را تشریح کرده ایم.

در فصل چهارم ابتدا گره های انسجامی و سپس ویژگی های ساختاری متون برگزیده کتابهای مذکور بررسی شده و برای مقایسه نتایج حاصله برای هر کتاب نمودار جداگانه و در پایان نمودار کلی دو کتاب در کنار یکدیگر ترسیم شده است ..

و سرانجام فصل آخر شامل نتایج و دست آوردهای پژوهش و همچنین پیشنهادهایی برای تحقیقات بعدی است.

کلید واژه ها : متن، انسجام، ساختار موضوعی، ساختار اطلاع، ارجاع، جایگزینی، حذف، پیوند، انسجام واژگانی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول (کلیات)
۲	۱-۱- مقدمه
۳	۱-۲- بیان مسئله
۴	۱-۳- اهداف پژوهش
۵	۱-۴- پرسش های پژوهش
۵	۱-۵- سازمان پژوهش
۶	۱-۶- روش پژوهش
۷	۱-۷- محدودیت پژوهش
۷	۱-۸- مفاهیم بنیادی
۱۵	فصل دوم (مروری بر ادبیات تحقیق)
۱۶	۲-۱- مقدمه
۱۷	۲-۲- زبانشناسی متن
۱۹	۲-۳- متن
۲۲	۲-۳-۱- تفاوت متن و جمله
۲۳	۲-۴- تارو پود (بافتار)
۲۴	۲-۵- پیوستگی

۲۵	۲-۶-گره
۲۷	۲-۷-انسجام
۳۰	۲-۸-ارجاع
۳۰	۲-۸-۱-ارجع برون متنی و ارجاع درون متنی
۳۱	۲-۸-۲-ارجاع پیش مرجعی و ارجاع پس مرجعی
۳۱	۲-۹-انواع ارجاع
۳۲	۲-۹-۱-ارجاع شخصی
۳۲	۲-۹-۲-ارجاع اشاری
۳۳	۲-۹-۳-ارجاع تطبیقی
۳۴	۲-۱۰-جایگزینی
۳۴	۲-۱۱-انواع جایگزینی
۳۴	۲-۱۱-۱-جایگزینی اسمی
۳۴	۲-۱۱-۲-جایگزینی فعلی
۳۵	۲-۱۱-۳-جایگزینی بندی
۳۵	۲-۱۲-حذف
۳۶	۲-۱۳-انواع حذف
۳۶	۲-۱۳-۱-حذف اسمی
۳۶	۲-۱۳-۲-حذف فعل

۳۶	۲-۱۳-۳- حذف بندی
۳۷	۲-۱۴-۱- پیوند (ربط)
۳۷	۲-۱۴-۱- پیوند افزایشی
۳۸	۲-۱۴-۲- پیوند علی
۳۸	۲-۱۴-۳- پیوند تباینی
۳۸	۲-۱۴-۴- پیوند زمانی
۳۹	۲-۱۵-۱- انسجام واژگانی
۴۰	۲-۱۶-۱- دامنه و حوزه معنایی
۴۰	۲-۱۶-۱- دامنه
۴۰	۲-۱۶-۲- حوزه معنایی
۴۰	۲-۱۷-۱- ویژگی های ساختاری متن
۴۱	۲-۱۸-۱- ساختار موضوعی
۴۱	۲-۱۹-۱- مسئله خطی بودن زبان
۴۳	۲-۲۰-۱- آغاز
۴۵	۲-۲۱-۱- پایانه
۴۶	۲-۲۲-۱- آغاز نشانه دار و بی نشانه
۴۸	۲-۲۳-۱- آغاز ساده و چندگانه
۴۹	۲-۲۴-۱- فرار نقش های زبانی

۵۲	۲۵-۲- پیشرفت موضوعی
۵۵	۲۶-۲- ساختار اطلاع
۵۵	۲۷-۲- ساختار اطلاع و ساخت نحوی
۵۶	۲۸-۲- نو و کهنه
۶۱	۲۹-۲- پیشینه تحقیق
۶۱	۲۹-۲-۱- تحقیقات انجام شده محققان ایرانی
۷۵	۲۹-۲-۲- تحقیقات انجام شده محققان غیر ایرانی
۷۹	فصل سوم (روش تحقیق)
۸۰	۳-۱- مقدمه
۸۰	۳-۲- نحوه گرد آوری اطلاعات
۸۰	۳-۳- معرفی الگوی تجزیه و تحلیل اطلاعات
۸۲	۳-۴- اصول کلی
۸۲	۳-۵- تشریح اجمالی علائم اختصاری
۸۴	۳-۶- روش تحلیل داده ها
۹۳	فصل چهارم (تجزیه و تحلیل داده ها)
۹۴	۴-۱- مقدمه
۹۴	۴-۲- روش بررسی داده ها
۹۵	۴-۳- تجزیه و تحلیل داده ها

۹۵	۴-۴- تجزیه و تحلیل کتاب اول خسی در میقات
۱۶۸	۴-۵- تجزیه و تحلیل کتاب دوم مدیر مدرسه
۲۳۸	۴-۶- توصیف جداول و نمودارها
۲۵۱	۴-۷- پاسخ به پرسش های پژوهش
۲۵۲	فصل پنجم (نتیجه گیری)
۲۵۳	۵-۱- مقدمه
۲۵۴	۵-۲- دست آورد های پژوهش
۲۵۵	۵-۳- یافته های تحقیق
۲۵۶	۵-۳-۱- یافته های اصلی تحقیق
۲۵۶	۵-۳-۲- یافته های فرعی تحقیق
۲۵۸	۵-۴- پیشنهادات
۲۵۹	منابع
۲۶۴	واژه نامه

فهرست نمودار ها:

- ۲۳۹ نمودار ۱: عوامل ارجاع در خسی در میقات
- ۲۴۰ نمودار ۲: عوامل ارجاع در مدیر مدرسه
- ۲۴۰ نمودار ۳: نمودار تطبیقی ارجاع در دو متن
- ۲۴۱ نمودار ۴: عوامل حذف در خسی در میقات
- ۲۴۱ نمودار ۵: عوامل حذف در مدیر مدرسه
- ۲۴۲ نمودار ۶: نمودار تطبیقی حذف در دو متن
- ۲۴۲ نمودار ۷: عوامل پیوند در خسی در میقات
- ۲۴۳ نمودار ۸: عوامل پیوند در مدیر مدرسه
- ۲۴۳ نمودار ۹: نمودار تطبیقی پیوند در دو متن
- ۲۴۴ نمودار ۱۰: انسجام واژگانی در خسی در میقات
- ۲۴۴ نمودار ۱۱: انسجام واژگانی در مدیر مدرسه
- ۲۴۵ نمودار ۱۲: نمودار تطبیقی انسجام واژگانی در دو متن
- ۲۴۶ نمودار ۱۳: عوامل انسجام در متن خسی در میقات
- ۲۴۶ نمودار ۱۴: عوامل عوامل انسجام در متن مدیر مدرسه
- ۲۴۷ نمودار ۱۵: نمودار تطبیقی عوامل انسجام در دو متن
- ۲۴۹ نمودار ۱۶: نمودار تطبیقی ساختار موضوعی در دو متن
- ۲۵۰ نمودار ۱۷: نمودار تطبیقی ساختار اطلاع در دو متن

فصل اول

(کلیات)

۱-۱- مقدمه:

در قرن بیستم، گامهای بزرگی در مطالعه زندگی بشر در همه جنبه های آن برداشته شد و زبان نیز به عنوان مهمترین ابزار ارتباطی نوع بشر از این قاعده مستثنی نبود و مورد توجه و مطالعه زبانشناسان بسیاری قرار گرفت و در نتیجه نگرش های علمی به زبان فرضیه ها و نظریه های مختلفی از دیدگاه های گوناگون در مورد زبان و زبان شناسی پدید آمد. با این وجود هنوز معمای زبان و مطالعات زبانی به طور کامل حل نشده است و زبان به عنوان یک پدیده پیچیده و معماگونه باقی مانده است. کار زبان شناسان به عنوان کسانی که زبان را مورد مطالعه قرار می دهند از گذشته تا کنون، تحلیل، بررسی و توضیح زبان از دیدگاه های مختلف و از طریق مشاهدات و بررسی های بسیار است.

اگر بخواهیم نگاهی گذرا به تلاش های بزرگان علم زبان شناسی در این زمینه داشته باشیم، می توانیم به سه نگرش عمده زبانشناسی صورت گرا، زبانشناسی نقش گرا و زبانشناسی شناختی اشاره کنیم که هریک در دوره از این زمان نگرش غالب بودند. (دبیرمقدم، ۱۳۸۳)

تحقیق حاضر در مورد زبان شناسی متن و در چهار چوب زبان شناسی نقش گرا فراهم گردیده و سعی می کند به تبیین این دیدگاه پرداخته و آن را در مورد زبان فارسی مورد انطباق قرار دهد. مسائل زبانشناسی متن^۱ از دهه ۱۹۷۰ در کانون توجهات طیف وسیعی از مطالعات زبانشناسی قرار گرفت. (البرزی، ۱۳۸۶) در دهه های اخیر بسیاری از آرای جدید برای توصیف پدیده های متنی مطرح شده اند. بر اساس این آرا با در نظر گرفتن سطح متن نه تنها بعد جدیدی در زبانشناسی حاصل شد بلکه خود مطالعات زبانشناختی نیز، به طور بنیادین تغییر کرد. به عبارت دیگر می توان گفت شناخت متن به عنوان اساس تحلیل های زبانشناختی نقطه عطفی در مطالعات زبانشناسی به شمار می رود. از این رو می توان گفت زبانشناسی متن یکی از شاخه های نسبتاً جدیدی است که وظیفه تحلیل و بررسی آن دسته از قواعد زبانی را بر عهده دارد که عناصر زبانی فراتر از جمله را در بر میگیرد. به عبارت دیگر در زبانشناسی متن، واحد های زبانی در سطح واژه یا جمله مورد بررسی قرار نمی گیرد بلکه در سطح متن تحلیل می شوند. متن به عنوان اشکال زبان نوشتاری (گروه جملات) و یا اشکال زبان گفتاری (واحد ارتباطی) است. در این تحقیق بر آنیم تا در سایه مطالعات زبانشناسی متن و یافته های هالیدی که از پیشگامان در

^۱.text linguistics

این زمینه است به تحلیل و بررسی عوامل بافتار آفرین در متن دو کتاب خسی در میقات و مدیر مدرسه جلال آل احمد که یکی از نوع متن تاریخی (سفرنامه) و دیگری از نوع متن داستانی است بپردازیم. هدف از انجام این تحقیق تطبیقی که در چهار چوب نظری زبان شناسی نقش گرا انجام گرفته است، معرفی اجمالی زبان شناسی متن و ارائه تعریفی از متن و ویژگی های آن که تحت عنوان بافتار جلوه می کند و خود شامل مولفه های مختلفی از جمله ویژگی های ساختاری و انسجام است، در دو نوع متن متفاوت می باشد. این تحقیق در ۵ فصل تدوین شده است و در نهایت محقق می کوشد ویژگی های بافتاری را در این دو نوع متن قیاس کند.

۱-۲- بیان مسئله:

امروزه به هر کجا که بنگریم انبوهی از متون تولید شده را می بینیم که به صورت شفاهی و کتبی توجه ما را به خود جلب می کند، آیا تا کنون به نحوه تولید این متون و قوائدی که در ورای تولید این متون وجود دارد اندیشیده ایم؟ آیا تنها دانستن قوائد دستوری زبان در تولید این متون کافی است؟ بی شک پاسخ این سوال منفی است زیرا در تحلیل متن یا تحلیل گفتمان با واحد های بزرگتر از جمله سرو کار داریم، بنابراین ناتوانی قوائد دستوری زبان در این گونه تحلیل ها به خوبی آشکار می شود. بنابراین باید به دنبال قوانینی بود که ما را در تحلیل متون یاری دهد. هالیدی^۱ از جمله نخستین کسانی بود که کوشید از سطح جمله و مطالعات نحوی بالاتر رود و به مفهوم متن، بافتار متنی و عوامل دخیل در آن بپردازد. (سجودی، ۱۳۸۷) وی دو گروه از ویژگیهایی که در تشکیل بافتار متن دخیلند را به شرح زیر بیان کرد:

ویژگی های ساختاری شامل:

ساختار موضوعی و ساختار اطلاعاتی

و انسجام شامل

ارجاع، حذف، ربط، انسجام واژگانی، جایگزینی

^۱.Halliday

حال در این تحقیق برآنیم در چهارچوب زبانشناسی نقش گرا و با تکیه بر یافته های هالیدی ، چگونگی به کار گیری این عوامل را در دو گونه ازمتون فارسی معاصر یعنی متون داستانی و تاریخی به بوته تحلیل و بررسی قرار دهیم تا چگونگی تاثیرگذاری این عوامل در ایجاد و تنوع سبکی را بیازماییم. به این منظور دو اثر مختلف از جلال آل احمد، یعنی مدیر مدرسه و خسی در میقات راکه هر یک معرف نوع خاصی از متون زبان فارسی است انتخاب کرده و به طور تصادفی قسمت هایی از متن هر یک را بر گزیده و به تحلیل آن می پردازیم. در تحلیل این متون منتخب ابتدا با تقسیم کردن هر متن به بند های تشکیل دهنده آن به بررسی بسامد کاربرد هر یک از این عوامل انسجامی می پردازیم و سپس با تحلیل ساختار موضوعی و اطلاعی همه بند های تشکیل دهنده متن ، دست به مقایسه نتایج بدست آمده در تحلیل متن اول و دوم زده و سعی داریم به سوالات پژوهش پاسخ دهیم.

۱-۳- اهداف پژوهش :

بررسی و تحلیل متون به عنوان واحدی بزرگتر از جمله از زمان هریس^۱ آغاز شده ،وزبانشناسانی مانند حسن وهالیدی آن را پیگیری کردند و علم تحلیل گفتمان یا سخن کاوی را بنا نهادند .علی رغم تحقیقات متعددی که در زمینه تحلیل گفتمان و عوامل انسجام در متن توسط دانشجویان رشته زبان شناسی انجام پذیرفته، اما تا کنون بررسی تطبیقی بافتارمتون دو سبک نوشتاری مختلف از یک نویسنده انجام نگرفته ، لذا در این تحقیق که بر اساس نتایج و نظریات زبانشناسانی مانند هالیدی بنا شده قصد داریم بافتار متون داستانی و تاریخی جلال آل احمد را مورد کنکاش قرار دهیم.اهدافی که از انجام این تحقیق متصور است بررسی تطبیقی عوامل بافتار آفرین در متن دواثر مختلف از یک نویسنده واحد است تا از طریق آن به تاثیر گذاری این عوامل در ایجاد تفاوت در نوع متن با توجه به مشترک بودن نویسنده دو متن پی ببریم .در این تحقیق سعی بر آن است پس از بررسی و تحلیل داده ها ، پاسخی برای سوالهای تحقیق که در قسمت بالا ذکر شده اند فراهم نموده و پس از جمع بندی و نتیجه گیری ، بتوانیم از نتایج آن در آموزش نگارش انشاء به دانش آموزان وهم چنین در بررسی و نقد سبک های نوشتار توسط منتقدان ادبی استفاده کرد.از آنجا که تحقیق حاضر از دو بخش عمده انسجام و ویژگی های ساختاری تشکیل شده است میتوان از نتایج مربوط به انسجام در امور مربوط به تجزیه و تحلیل متون به وسیله

^۱.Harris

ماشین استفاده کرد وازنتایج مربوط به عوامل ساختاری می توان در آموزش ترجمه متون که از اهمیت زیادی برخوردار است استفاده کرد .

۱-۴- پرسش های پژوهش:

بحث بافتار متن که توسط هالیدی پیشرفت و گسترش زیادی در حوزه زبانشناسی متن پیدا کرد شامل فاکتور های متعددی تحت عناوین ویژگی های ساختاری و انسجام است . در بررسی بافتار متن، پا را از سطح جمله و مطالعات نحوی فراتر گذاشته و این عوامل را در سطح متن مد نظر قرار می دهیم. تحقیق حاضر در این راستا ، به بررسی عوامل بافتار آفرین در متن دو اثر متفاوت از جلال آل احمد می پردازد و می خواهد بداند آیا انواع گوناگون متن دارای بافتار متفاوتی است و یا به عبارت دیگر آیا تنوع در بافتار متن موجب ایجاد تنوع در سبک و نوع متن می شود ؟ برای دست یافتن به پاسخی مناسب برای این پرسش بخش هایی از این دو نوع متن را از نظر عوامل بافتار آفرین ، مورد بررسی و تحلیل قرار داده و سعی نموده پاسخ سوالات زیر را که به عنوان پرسش های پژوهش مطرح شده اند را از لا بلای این تحلیل ها به دست آوریم .

آیا همه عوامل بافتار در متون فارسی کاربرد دارند ؟

کدام عامل انسجامی در متون داستانی بیشترین کاربرد را دارد؟

آیا تفاوت در میزان کاربرد عوامل بافتاری موجب تفاوت در سبک می شود ؟

آیا بافتار متن مدیر مدرسه و خسی در میقات تفاوت دارد ؟

۱-۵- سازمان پژوهش:

این تحقیق که در چارچوب زبانشناسی نقش گرا و زبانشناسی متن انجام گرفته است سعی دارد تا نظریات هالیدی در باره عوامل بافتاری متن را مورد بررسی و کنکاش قرار دهد . این عوامل از نظر هالیدی شامل عوامل ساختاری و انسجام هستند . (هالیدی و حسن ، ۱۹۷۶)

فصل اول این تحقیق شامل مقدمه ای کوتاه در مورد مسئله مورد تحقیق است . همچنین بیان مسئله و پرسش های پژوهش و اهداف پژوهش در این فصل آورده شده است . در پایان نیز تعاریف مختصری از مفاهیم بکار رفته در تحقیق و سازمان تحقیق آمده است .

در فصل دوم بعد از مقدمه ای کوتاه ادبیات تحقیق که شامل تاریخچه ی مختصری از زبان شناسی نقش گرا و زبانشناسی متن و همچنین تعارف مفصل تری از مفاهیم تحقیق است آمده است . در بخش دوم از این فصل پیشینه تحقیق شامل تحقیقات انجام گرفته در این راستا توسط محققان ایرانی و غیر ایرانی گرد آوری شده و خلاصه ای از تحقیق و نتایج آن آمده است .

در فصل سوم بعد از مقدمه ای کوتاه نحوه گرد آوری داده ها و اطلاعات شرح داده شده است در قسمت بعد علائم اختصاری بکار رفته در تحقیق به طور مفصی توضیح داده شده است.

در فصل چهارم داده های کتاب اول خسی در میقات و بعد از آن کتاب دوم مدیر مدرسه ، از نظر عوامل بافتاری مورد بررسی قرار گرفته است و چگونگی نتیجه گیری و قیاس این نتایج تشریح شده است .

در فصل آخر این تحقیق بعد از مقدمه ای مختصر دست آورد های پژوهش بیان شده است و در قسمت دیگر آن پیشنهادات برای تحقیقات بعدی آمده است .

۶-۱- روش پژوهش :

در این تحقیق که نیمی به صورت کمی و نیمی به صورت کیفی است برای جمع آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای (مطالعه کتاب ها و مقالات مختلف مربوط به موضوع تحقیق و جمع آوری اطلاعات در باره کلمات کلیدی تحقیق) استفاده شده است . و سپس برای تحلیل مطالب روش تحلیل محتوا بکار گرفته شده است . در این روش محتوای آشکار و پیام ها به صورت نظام دار و کمی توصیف می شوند . از این رو این روش را می توان روش تبدیل داده های کیفی به داده های کمی دانست . مهم ترین کاربرد این روش توصیف ویژگی های یک پیام است . چون عمده کار ما در این تحقیق تجزیه و تحلیل عوامل بافتار آفرین در متن دو کتاب خسی در میقات و مدیر مدرسه جلال آل احمد است و از آنجا که توصیف و تحلیل کامل این دو کتاب کاری بسیار طولانی و خارج از حوصله این تحقیق است با استفاده از جدول اعداد تصادفی از هر کتاب هفده پارا گراف انتخاب گردید و مورد بررسی قرار گرفت.

در بررسی عوامل انسجام در متن ابتدا هر پارا گراف را به جملات تشکیل دهنده آن تقسیم بندی نموده و برای هر جمله یک شماره اختصاص می دهیم . در مرحله بعد عوامل انسجامی بکار رفته در هر جمله را استخراج کرده و در جدولی که در زیر هر پارا گراف رسم کرده ایم وارد می کنیم و در پایان با بررسی این جدول و رسم نمودار های مربوط به بسامد کاربرد هر یک از این عوامل دست به مقایسه میزان بکار گیری این عوامل در دو کتاب می زنیم.

۱-۷- محدودیت پژوهش:

از آنجاییکه بحث مربوط به بافتار متن مانند بسیاری دیگر از مباحث زبان شناسی از مکاتب زبان شناسی غربی سر چشمه گرفته ، لذا در زمینه یافتن منابع مطالعه و تحقیق به زبان فارسی ، محقق با محدودیت مواجه می گردد . همچنین عدم انطباق الگوهای ذکر شده در زبان انگلیسی با مثال های زبان فارسی که انجام این پژوهش را با مشکل روبرو می کند ، از جمله محدودیت هایی است که از کنترل پژوهشگر خارج است. انتخاب دو کتاب با دو نوع متن متفاوت از یک نویسنده مشترک و تعیین هفده بند از هر کدام جهت بررسی عوامل بافتار آفرین در آنها ، در کنترل پژوهشگر است.

۱-۸- مفاهیم بنیادی:

متن^۱:

غالباً وقتی از متن سخن به میان می آید منظور مجموعه ای از جملات است که پی در پی و در پی یکدیگر می آیند، اما این تصور ذهنی که وجود تعدادی از جملات پی در پی تشکیل متن می دهند شرط لازم و کافی برای تشکیل متن نیست . چرا که ممکن است جملات پی در پی زیادی وجود داشته باشند که هیچ ارتباطی با یکدیگر نداشته و تشکیل متن ندهند. هالیدی و حسن (۱۹۷۶) معتقدند که متن ممکن است بصورت مکتوب یا شفاهی باشد ، شعر یا نثر و یا مکالمه ای یک نفره یا دو نفره باشد . ممکن است هر چیزی از یک ضرب المثل گرفته تا یک نمایش نامه باشد . متن یک واحد دستوری مانند جمله نیست و به طور کلی از نظر نوع با جمله متفاوت است ، چرا که متن یک واحد معنایی است ، یک متن شامل

^۱.text

تعدادی جمله نیست بلکه در جملات یافت می شود . بنابر این ما نباید انتظار داشته باشیم که آن یکپارچگی ساختاری را که در جملات می بینیم در متن نیز شاهد باشیم .

همبستگی^۱:

در درک مطلب، معانی لغات و ساختار جمله کفایت نمی کند . بلکه باید بین جملات موجود ارتباط معنایی مناسب وجود داشته باشد . همبستگی همان ارتباطی است که باید بین جملات موجود باشد تا بتوان آن را یک متن به حساب آورد .

گیتی تاکی (۱۳۷۸، ۷۹) می نویسد دانشی که به ما در درک همبستگی انبوه بیشمار جملات که در روز نامه ها و ... می خوانیم یا می شنویم کمک میکند ، دانش کلی ما در باره زبان و فرهنگ و مسائل اجتماعی و قرار داد های اجتماعی و پدیده های طبیعی و دانش کلی ما در باره جهان و کل تجربیاتمان در طول زندگی است .

مثال ۱: گیتی تاکی (۱۳۷۸، ۷۹)

فردا به شیراز پرواز می کنید ؟

برف خیلی سنگینی باریده است .

آنچه باعث می شود شنونده یا خواننده پاسخ منفی را از این مکالمه برداشت کند و به راحتی و بدون هیچ مشکلی آن را دریابد تجربه او از پدیده های طبیعی و نوع واکنش به آن است .

انسجام^۲:

در ساخت یک متن عواملی به کار می رود که با عوامل ساخت جمله کاملا تفاوت دارد ، این عوامل باعث ایجاد ارتباط و پیوستگی جملات متن با یکدیگر می شود . هر جمله از این جهت که یک واحد دستوری

^۱.coherence

^۲.cohesion